

Virtain luonnonsuojeluyhdistys ry
c/o Larissa Heinämäki, puheenjohtaja
Rantatie 43
34800 Virrat

Suomenselän Lintutieteellinen
yhdistys ry
Flinkmannintie 34
63500 Lehtimäki

Etelä-Suomen aluehallintoviraston ympäristölupavastuualueen Helsingin toimipaikka
PL 115
00231 HELSINKI

Asia: Mieli pide; Pengertien rakentaminen Sossansalmeen ja sillan rakentaminen Uurasjärven Syväsalmeen Virtain kaupungin Uuraisten kylässä. Hakijoina Heikki ja Leena Järvinen

Diaarinumero LSY-2009-Y-90

Mielipiteen keskeinen sisältö

Virtain luonnonsuojeluyhdistys ry ja Suomenselän Lintutieteellinen yhdistys ry vastustavat luvan myöntämistä pengertien rakentamiseen Uurasjärven Sossansalmeen ja sillan rakentamista saman järven Syväsalmeen. Perustelut esitetään jäljempänä.

Haittavaikutukset Uurasjärven ekologiseen tilaan

Uurasjärvi on osa Pihlajaveden reittiä, jonka Kansainvälinen Limnologiseura on sisällyttänyt Project Aqua –ohjelmaan maaillemme tyypillisenä luonnontilaisena ja ruskeavetisenä reittivesistönä. Tuotantotyyppiltään se on karu. Tällä statuksella ei ole Suomen lainsäädäntöön nojaavaa pohjaa, mutta valtio on viime vuosina kohdentanut varoja vesireitin ekologisen tilan parantamiseen. Uurasjärven yläpuolella olevat kosket, Kituskoski, Vehmaskoski ja Koskelankoski on kunnostettu 1990-luvulla järvitaimenen elinolosuhteiden ja kalastusmahdollisuuksien parantamiseksi. Järvitaimenkanta onkin vahvistunut ilahduttavasti ja kalastusmatkailu vilkastunut. Suomen valtio ja Virtain kaupunki ovat vuonna 2009 saaneet päätökseen toisen kunnostushankkeen, jonka tavoitteena oli Hauhuselän - Uurasjärven järviältäiden purkautumisolosuhteiden ja järvien korkeustasojen palauttaminen ennen noin vuonna 1960 tapahtunutta uittoväylän perkausta vallinneeseen tilanteeseen. Näitä taustoja vasten tuntuu kummalliselta, että yksityisellä pengertämis- ja sillan rakentamishankkeella vaarannetaan pitkäaikaisen parannustyön saavutuksia ja heikennetään Uurasjärven ekologista tilaa.

Syväsalmen kautta kulkee vesistön korkeustasosta riippuen noin 20 % Pihlajaveden reitin koko virtaamasta. Kitusjärvestä lähtevä virtaama oli 7.5.2008 11,9 m³/s ja Syväsalmen virtaukseksi saatiin mittauksissa 2,16 m³/s. Veden virtaus oli salmessa niin voimakas, että mittausvene ei pysynyt paikallaan ilman konevoimaa (Lähde: ympäristöinsinööri Harri T. Mäkelä, Pirkanmaan ympäristökeskus, siivikkomittaukset 7.5.2008). Syväsalmeen suunnitellun penkereen ja sillan kohdalla vesimassan poikkipinta-ala on 69 m² (keskiveden korkeudella 96,6 mpy). Penkereen keskelle suunnitellun silta-aukon pinta-ala olisi 14 m², jolloin supistuma olisi noin 80 %. Syväsalmen tukkimisella olisi suunnitelmaan perehtyneiden ammattilimnologien mielestä suuri vaikutus vesireitin virtauksien uudelleen suuntautumiseen ja Uurasjärven ekologiseen tilaan. Entistä suurempi osa Pihlajaveden reitin virtauksesta kääntyisi kulkemaan Keltasalon saaren itäpuolelta, Korhosselän kautta. Virtauksen

vähentyminen ja veden vaihtuvuuden pienentyminen Syväsalmissa vaikuttaisi myös salmen pohjoispuolella sijaitsevan vesialueen ja Sammakkolahden sekä Syväsalmen eteläpuolella sijaitsevan Keltalahden ja sen eteläpuolella olevan Haaposelän altaan veden laatuun. Keltalahden rannoille rakennetut, pengertiehankkeen hakijoiden loma-asunnot aiheuttavat vesistöön ravinnekuormitusta ja myöhemmin todennäköisesti myös leväkukintoja, koska Syväsalmen tuottama luonnollinen veden vaihtuvuus ja laimentumisvaikutus heikentyisivät.

Uurasjärven vedenpinnan korkeuksien toteutetulla nostolla (selostettu yllä) on tavoiteltu umpeenkasvun hillintää ja myös avovesialueen palauttamista ja veneilyn helpottamista, myös Sossansalmen kaltaisissa paikoissa. Suunnitelmaan perehtyneiden (mm. Suomen ympäristökeskuksen) ammattilimnologien mielestä pengerrysten suurin haitta on veden luonnollisen virtauksen häiriintyminen. Tarvitaan kunnan huuhtelu tulvavesien aikaan koko salmen leveydeltä pitämään salmet avoimina. Jos vesi virtaa ikään kuin kanavassa pienellä osalla, muu osa salmesta soistuu ja sinne kertyy kaikki se kasviaines ja roska, mikä salmessa liikkuu.

Tiepengerten haitoista on käynnistynyt Suomessa virallisia katselmustoimituksia. Ruokolahden kunnan Soimilansalmeen rakennettiin tiepenger vuonna 1994. Pengertie on heikentänyt aallokkoa ja virtaamia sekä lisännyt pohjaliejun kertymistä rantavyöhykkeelle. Niinpä vesikasvillisuus on salmessa lisääntynyt. Vaasan hallinto-oikeus oli määrännyt tehtäväksi selvityksiä ja jätettäväksi hakemuksen virtausolosuhteiden parantamiseksi. Nyt toimitusmiehet esittävät, että Ruokolahden kunnan on korvattava osa penkereestä 160 m pitkällä sillalla, jonka kustannusarvio on 1 098 000 euroa.

Haittavaikutukset veneilyyn ja kalastukseen

Syväsalmi on maisemaltaan luonnonkaunis ja suosittu veneretkeilijäin nähtävyys. Suorin venereitti Tarjannevedeltä Kotalan satamaan kulkee Syväsalmen kautta. Jos pengerrys ja silta rakennettaisiin hakemuksen mukaisesti, veneiliikenne vaikeutuisi ja pääosa retkiveneiden liikenteestä epäilemättä siirtyisi pari kilometriä pidemmälle Korhosselän reitille. Veneilijäin kannalta olisi tärkeää säilyttää esteetön kulku Syväsalmen kautta.

Penkereen rakentamisella ja veden virtailujen muutoksilla olisi epäilemättä huomattavia, joskin vaikeasti ennakoitavia vaikutuksia kalalajien esiintymiseen ja kalastusolosuhteisiin Keltasaloa ympäröivillä vesialueilla. Hankkeen alulle panijoiden velvollisuus olisi esittää tätä koskevat luotettavat hydrologiset selvitykset viranomaisten ja paikallisten asukkaiden arvioitavaksi. Moottoriveneellä harjoitettava vetouistelu useilla samanaikaisesti veteen laskettavilla vieheillä on nykyään suosittu kalastusmuoto. Sellainen uisteluvene vaatii 20 - 25 m leveään vapaan vesikaistan. Tämä kalastustapa loppuisi Syväsalmissa penkereen rakentamisen seurauksena.

Kauniin maisemakuvan turmeltuminen

Hakija on valinnut valokuvaamansa paikat siten, että yhtään kuvaa ei ole esitetty Syväsalmosta etelän suuntaan. Penkereen aiheuttama todellinen maisemahaitta paljastuu tämän mielipiteen liitteenä olevista valokuvista. Ne osoittavat yksiselitteisesti, että Syväsalmi on maisemaltaan todella luonnonkaunis, yksi Pihlajaveden reitin kauneimmista kohteista Virtain kaupungin alueella. Sillan ja penkereen rakentaminen tähän kohtaan tuhoaisi luonto- ja kauneusarvot peruuttamattomasti. Vilkas retkiveneiliikenne Tarjannevedeltä Kotalan satamaan nimenomaan Syväsalmen kautta johtuu paljolti siitä, että veneilijät haluavat nähdä tämän kauneudestaan kuuluisan salmen ja kokea sen mahtavan maiseman.

Haittavaikutukset EU:n luonto- ja lintudirektiivien mukaisiin lintulajeihin

Uurasjärveltä on koottu lintuhavaintoja jo 1950-luvulta alkaen. Suomenselän Lintutieteellisen yhdistyksen jäsenten suorittama lintujen pesimäaikainen kartoitus on ollut vuosina 2006 – 2009 tavanomaista aktiivisempaa Luonnontieteellisen keskusmuseon valtakunnallisen Lintuatlas-kartoituksen johdosta. Uurasjärven 10 x 10 km atlasruudulla on tavattu noin 100 lintulajia. Keltasalon – Sossan saarten alueella on tavattu seuraavat EU:n Lintudirektiivin I-liitteessä mainitut lintulajit helmipöllö (*Aegolius funereus*), pyy (*Bonasa bonasia*), huuhkaja (*Bubo bubo*), laulujoutsen (*Cygnus cygnus*), palokärki (*Dryocopus martius*), kuikka *Gavia arctica*, kalasääski *Pandion haliaetus*, kalatiira (*Sterna hirundo*), teeri (*Tetrao tetrix*) ja metso (*Tetrao urogallus*). Pengerrys- ja siltahankkeen vaikutus direktiivilajien suotuisan suojelutason säilymiseen tulee selvittää asiantuntijalaitoksen tai luotettavan konsultin avulla ympäristölupaprosessin aikana. Suomenselän Lintutieteellisen yhdistyksen käyttämän asiantuntijan (filosofian tohtori, eläintiede, lintutiede) mukaan pengerrys- ja siltahankkeen toteuttaminen karkottaa huuhkajan pesimäreviiriltään ja vaikeuttaa kuikan ja kalasääsken ravinnon hankintaa. Mahdollinen tien rakentaminen saariin karkottaa pyyn, teeren ja metson. Helmipöllö on epäsäännöllinen pesimälaji. Laulujoutsenen kanta on kasvussa kaikkialla. Suunnitellun penkereen ja sillan lähialueella ei pesi kalatiiroja.

Tieyhteiden rakentaminen Uurasjärven saariin yleisen edun näkökulmasta

Uurasjärvellä on kaikkiaan 34 erikokoista saarta, joihin ei ole mantereelta tieyhteyttä. Näistä 17 saarella sijaitsee rakennuksia ja toiset 17 saarta ovat asumattomia. Tieyhteys on rakennettu aikojen kuluessa neljään saareen: Ollinsaari (ent. sahasaari), Pelto-Sorri (pengertie tehty jo n. 1950), Huhtisaari (kärryatiepengeri, metsitetyt pellot) ja Ohtimussaari (tieyhteys jo n. 1960). Lisäksi Koivusaari on lakannut olemasta saari jo 1800-luvulla, kun Muroleen kanavan rakentamisen yhteydessä yläpuolisen vesistön pinta laski yli metrin.

Kesämökki saarella ilman tieyhteyttä on tavanomainen asumistapa Uurasjärvellä. Yleinen etu tai kansalaisten tasapuolinen kohtelu ei puolla tieyhteiden rakentamista Keltasaloon. Keltasaloon on aikanaan vahvistettu rantakaava, jossa tonteille osoitettiin yhteinen veneranta mantereelta. Tieyhteiden päässä sijaitsevien kesämökkien ja niiden asukkaiden ekologinen jalanjälki on selvästi suurempi kuin ilman tieyhteyttä olevilla mökeillä. Tieyhteiden päässä olevat mökit varustetaan herkemmin vesivessoilla, jolloin niiden aiheuttama ravinnekuormitus vesistöön on moninkertainen kuivakäymälämökkeihin verrattuna. Uurasjärvi on erityisvesistö ja sitä kaikkien olisi suojeltava!

Saarien metsätaloudellisesta käytöstä voidaan todeta se, että kautta aikain on puutavara pystytty kuljettamaan Uurasjärven saarista joko uittamalla tai jääteitä pitkin. Edes UPM Kymmene Oy Keltasalon suurimpana metsänomistajana ei ole katsonut tarvitsevansa tieyhteyttä saareen puutavaran kuljettamiseksi. Viime vuosina on eräs Keltasalon maanomistaja varustanut ponttonilautan, jolla on kuljetettu niin työkoneita kuin puita saareen / saaresta.

Pengerteiden rakentamista koskeva viimeaikainen oikeuskäytäntö

Korkeimman hallinto-oikeuden päätös 19.3.2009 (Taltionumero 666, Diaarinumero 274/1/09) vahvistaa Itä-Suomen ympäristölupaviraston kielteisen päätöksen luvan saamiseksi tiepenkereen rakentamiseen Sysmän kunnassa Vehkasalon mantereen ja Haapasalon saaren väliseen Haapasalmeen Päijänteellä. Korkein hallinto-oikeus on viitannut Vaasan hallinto-oikeuden päätöksen perusteluihin, joissa todetaan muun muassa seuraavaa.

”Hakemuksen mukaan keskivedenkorkeuden aikainen vedensyvyys salmessa on keskimäärin 1,5 metriä ja enimmillään 2,8 metriä. Veden virtaus salmessa on hyvä. Vesi virtaa ja vaihtuu Haapasalmen kautta sen molemmin puolin oleville selkävesille. Hankkeen toteuttaminen hakemuksen mukaisesti melko pienine aukkoineen vähentäisi veden virtausta Vehkasalon ja Haapasalon saaren välisessä Haapasalmessa ja sen molemmilla puolilla olevilla vesialueilla. Tämä edistäisi vesialueen rehevöitymistä ja vesikasvillisuuden lisääntymistä. Näistä seurauksista johtuen vesistön käyttökelpoisuus virkistyskäyttöön jossain määrin heikkenisi. Hanke vaikeuttaisi vesistöissä kulkemista, koska penkereeseen suunniteltu veneiden kululle tarkoitettu aukko olisi melko matala. Tiepenkereestä aiheutuisi myös jonkin verran alueen maisemakuvan haitallista muuttumista. Lisäksi tiepenger vaikeuttaisi jonkin verran Haapasalon saarella olevan Lahtelan tilan RN:o 5:16 virkistyskäyttöolosuhteita ja aiheuttaisi tilalle maisemahaittaa.”

”Edellä mainituilla perusteilla hankkeesta aiheutuisi vesilain 2 luvun 6 §:n 1 momentissa mainittua suurempi yleisen edun loukkaus. Koska hankkeesta aiheutuvan vahingon, haitan ja muun edunmenetyksen raha-arvo on vaikeasti määriteltävissä ja koska menetettävällä edulla on raha-arvon lisäksi muutakin merkitystä, luvan edellytyksiä harkittaessa on vesilain 2 luvun 11 §:n 3 momentin nojalla verrattava hankkeen ja menetettävän edun merkitystä yleiseltä kannalta katsottuna. Yleiseltä kannalta katsottuna Haapasalon saareen kaavoitetut lomarakennuspaikat ovat käyttökelpoisia kaavan mukaiseen rakentamiseen ilman tiepenkereen rakentamistakin. Hankkeesta saatava hyöty, joka ilmenee lähinnä saarella olevan kahden kiinteistön ja mahdollisesti myöhemmin saareen rakennettavien loma-asuntojen käyttömukavuuden parantumisena, on yleiseltä kannalta vähäinen. Hankkeesta saatavaa hyötyä ei voida pitää hankkeesta johtuvaan edellä mainittuun yleiselle edulle aiheutuvaan haittaan verrattuna huomattavana. Näin ollen vesilain 2 luvun 6 §:n 2 momentin mukaiset luvan myöntämisen edellytykset hakemuksen mukaiselle hankkeelle puuttuvat ja hakemus on hylättävä.”

Vaasan hallinto-oikeuden päätös 17.12.2009 (Numero 09/0407/1, Diaarinumerot 00814-00815/08/5201) hylkää Itä-Suomen ympäristölupaviraston myöntämän luvan pengertien rakentamiseen Pitkäniemestä Pirttisaareen Jääsjärvellä, Hartolan kunnassa. Päätöksen perusteluissa todetaan muun ohella seuraavaa.

”Suunnitellusta hankkeesta saatavana hyötynä on Pirttisaaren neljän vapaa-ajan kiinteistön käytön helpottuminen ja arvon nousu sekä metsätalouden harjoittamismahdollisuuden parantuminen. Hyödyn suuruuden arvioinnissa on otettava huomioon, että saarella olevat kiinteistöt ovat ilman tieyhteyttäkin tavanomaisella tavalla hyödynnettävissä ja käytettävissä eikä niiden käyttö poikkea muiden vastaavissa paikoissa sijaitsevien kiinteistöjen käyttömahdollisuuksista.”

”Tiepenkereen rakentaminen huonontaisi olennaisesti pääosin tuulen vaikutuksesta tapahtuvaa veden vaihtuvuutta Pirttisaaren ja Pitkäniemen välisessä salmessa sekä Pitkälahdessa. Tämän seurauksena vesialue penkereen molemmin puolin kasvaisi umpeen ja muuttuisi ajan mittaan vesijätöksi. Salmen nykyinen luonnontila muuttuisi kokonaan toiseksi. Reuna-alueilla ja Pitkälahdessa aiheutuisi haittaa yleiselle kalatalousedulle supistamalla kevätkutuisille kaloille sopivaa kutu- ja poikasaluetta. Penkereestä saattaisi aiheutua haittaa myös linnustolle, koska se vähentäisi alueella pesiville linnuille soveltuvia pesäpaikkoja. Lisäksi hanke aiheuttaisi alueen maisemakuvan haitallista muuttumista. Kokonaisuutena arvostellen hanke muuttaisi vahingollisesti vesiluontoa ja heikentäisi ympäristön viihtyisyyttä.”

"Hankkeesta aiheutuu vesilain 2 luvun 6 §:n 1 momentissa mainittua suurempi yleisen edun loukkaus, minkä vuoksi luvan myöntämisen edellytykset on harkittava saman lain 2 momentin nojalla suorittamalla intressivertailu. Koska hankkeesta aiheutuvan vahingon, haitan ja muun edunmenetyksen raha-arvo on vaikeasti määriteltävissä ja koska menetettävällä edulla on raha-arvon lisäksi muutakin merkitystä, luvan edellytyksiä harkittaessa on vesilain 2 luvun 11 §:n 3 momentin nojalla verrattava hankkeen ja menetettävän edun merkitystä yleiseltä kannalta katsottuna. Hankkeesta saatava hyöty, joka ilmenee lähinnä Pirttisaaren kiinteistöjen arvon nousuna, on yleiseltä kannalta katsottuna vähäinen. Siten hankkeesta saatavaa hyötyä ei voida pitää hankkeesta johtuvaan yleiselle edulle aiheutuvaan haittaan verrattuna huomattavana. Näin ollen hallinto-oikeus katsoo, etteivät vesilain 2 luvun 6 §:n mukaiset luvanmyöntämisedellytykset täyty, sekä kumoaa Itä-Suomen ympäristölupaviraston päätöksen ja hylkää (nimi) ja hänen asiakumppaniensa perustettavan tiekunnan lukuun tekemän pengertien rakentamista koskevan lupahakemuksen."

Johtopäätökset

Virtain luonnonsuojeluyhdistys ry ja Suomenselän Lintutieteellinen yhdistys ry katsovat, että vesilain 2 luvun 6 §:n 2 momentin mukaiset luvan myöntämisen edellytykset pengertien rakentamiseen Uurasjärven Sossansalmeen ja penkereen ja sillan rakentamiseen saman järven Syväsalmeen puuttuvat ja hakemus on hylättävä.

Virroilla 18 tammikuuta 2010

Virtain luonnonsuojeluyhdistys ry

Suomenselän lintutieteellinen yhdistys ry

Larissa Heinämäki
Puheenjohtaja

Eero Heinonen
(valtakirjalla)

Liitteenä valokuvia Syväsalmosta

Kuva: Syväsalmi pohjoiseen, kapeikossa suunnitellun penkereen ja sillan paikka. 26.8.2006

Kuva: Syväsalmi, sama paikka kuin yllä, mutta väylä pohjoiseen näkyvissä. 26.8.2006

Kuva: Syväsalmi, etelään penkereen kohdalta. Taustalla Ohtimussaaren kärki. 26.8.2006

Kuva: Syväsalmi, huuhkajakallio, pohjoiseen, vene penkereen kohdalla. 26.8.2006